

Alicja Micał, Agnieszka Winiarska
Uniwersytet Rzeszowski

Wpływ przemocy fizycznej na funkcjonowanie społeczne dziecka

Abstrakt: Celem niniejszego artykułu jest omówienie zjawiska przemocy fizycznej w Polsce stosowanej względem dzieci, diagnoza opisywanego problemu, nakreślenie konsekwencji psychofizycznych i społecznych tego zjawiska, jak i także nakreślenie możliwych form wsparcia dla adolescentów narażonych na przemoc fizyczną w rodzinie.

Słowa kluczowe: przemoc, przemoc w rodzinie, przemoc domowa, interwencja, sprawca, sobą doświadczająca przemocy

Abstract: The aim of this article is to discuss the phenomenon of physical violence applied to children in Poland, to diagnose the problem, to outline the psychophysical and social consequences of this phenomenon, as well as to outline possible forms of support for adolescents exposed to physical violence in the family.

Key words: violence, domestic violence, home violence, intervention, perpetrator, victim.

Wprowadzenie

Jednym z problemów społecznych występujących w rodzinach objętych wsparciem ośrodków pomocy społecznej w Polsce jest przemoc. Może ona przyjmować następujące formy. Pierwszą z nich jest przemoc fizyczna, na której w głównej mierze opiera się artykuł. Wyróżniamy również przemoc psychiczną, która w dużym stopniu pokrywa się z przemocą fizyczną. Kolejną formą może być przemoc seksualna, jak również zaniedbanie, czy przemoc ekonomiczna. W większości przypadków sprawca stosuje więcej niż jedną formę przemocy (Michalska, Jaszczak-Kuźmińska 2010). W strukturze rodziny najbardziej narażone na konsekwencje tego zjawiska społeczne są dzieci. Wynika to nie tylko z ich ogólnej bezbronności, lecz także ze szczególnego dla okresu adolescencji rozwoju psychofizycznego.

Rozważając pojęcie przemocy fizycznej w rodzinie, warto nawiązać do samego zagadnienia oraz ukazać jakie uwarunkowania muszą zostać zrealizowane, aby czynności zostały uznane jako przemocowe (Lewicka- Zelent, Trojanowska 2017). O występowaniu

przemocy świadczą trzy podstawowe kryteria, które są wymieniane zarówno przez praktyków jak i teoretyków. Zalicza się do nich: rodzaj zachowania sprawcy, jego intencje oraz konsekwencje wynikające z przemocy u osoby jej doświadczającej (Badura-Madej, Dobrzyńska-Masterhazy 2020). Określenie terminu „przemoc wobec dzieci” jest zróżnicowane, dlatego ze względu na klasyfikację zachowań do kategorii przemocy wyróżnionych jest kilka poziomów definicyjnych (Jarosz 1998). Dobrym przykładem definicji szerokiej może być definicja Światowej Organizacji Zdrowia, która za przemoc fizyczną wobec dziecka „definiuje działanie w wyniku, którego dziecko doznaje faktycznej, fizycznej krzywdy lub jest nią potencjalnie zagrożone. Krzywda ta następuje w wyniku interakcji, nad którą kontrolę sprawuje rodzic lub inna osoba odpowiedzialna za dziecko, której dziecko ufa lub która ma nad nim władzę. Przemoc fizyczna względem dziecka może być czynnością powtarzalną jak i jednorazową” (report WHO 1999). Pod terminem przemocy w głównej mierze rozumie się relację między jednostkami, opierającą się na użyciu przeważającej siły. W ten sposób jedna z osób dominuje nad drugą, uniemożliwiając samoobronę ofiary przemocy (Helios, Jedlecka) 2017. Przez długi okres czasu przemoc fizyczna uważana była jako powinność wychowawcza stosowana względem dzieci przez rodziców, opiekunów czy też nauczycieli (Jarosz 2018). Do dnia dzisiejszego usłyszeć można opowieści rodziców czy też dziadków o relacjach między uczniem a nauczycielem wskazujących na przemoc. Analizy historyczne uwidaczniają, iż znaną metodą wychowawczą stosowaną w domach jak i szkołach była przemoc fizyczna. Już od czasów starożytnych wielcy myśliciele tacy jak Platon czy Arystoteles akceptowali kary cielesne, ale jednocześnie upraszali o zaprzestanie stosowania tak rygorystycznych metod wychowania (Jarosz 2009).

Przemoc fizyczna względem dzieci w Polsce na tle innych krajów Europy

Wpływ na problem przemocy w rodzinie wobec dzieci miało uprawomocnienie przez Polskę Konwencji o Prawach Dziecka w 1991 roku, dzięki której nastąpił proces poszerzania ochrony dziecka w stosunku prawnym, który zakładał przyjęcia aktów prawa międzynarodowego, oraz rozbudowy prawa wewnętrznego (Sajkowska, Szymańczak 2009). W dokumentach i aktach prawnych ochrona prawna dziecka przed zaniedbaniem i okrutnym traktowaniem była stopniowo rozszerzana. Stworzono państwowe i samorządowe koncepcje przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Dobrym przykładem jest utworzenie nowych instytucji np. pogotowie rodzinne, ośrodki interwencji kryzysowej itp. (Siejak 2016). Jednym

z pierwszych krajów, który wprowadził prawny zakaz stosowania kar fizycznych była Szwecja, akt ten został wprowadzony w 1979 roku. Nieco później, bo po 4 latach Finlandia wprowadziła zakaz przemocy wobec dzieci. W 2000 roku akt o przeciwdziałaniu przemocy wobec najmłodszych ustanowiły: Bułgaria i Niemcy. Największy przełom nastąpił 2007 roku, kiedy to 3 państwa takie jak: Hiszpania, Portugalia i Holandia wprowadziły wyżej wymieniony zakaz. Ostatnim krajem, który ten zakaz wprowadził był Luksemburg ponieważ został wprowadzony dopiero w 2009 roku. Problem społeczny jakim jest przemoc fizyczna wobec dzieci nie jest łatwo zbilansować. Na drodze do oszacowania wielkości tego zjawiska oprócz problemów definicyjnych, o których już wspomniano, należy wziąć pod uwagę ograniczenia z potencjalnymi źródłami danych, które są wyznacznikami do zbudowania diagnozy. Jest wiele przypadków przemocy, gdzie sprawcy jak również osoby doznające przemocy nie przyznają się do niej. Duża część incydentów związanych z pojęciem przemocy fizycznej nie jest zgłaszana na policję oraz do ośrodków pomocy społecznej. W sporadycznych przypadkach lekarze nie rozpoznają maltretowania podczas udzielania pomocy pokrzywdzonym dzieciom, w skutek czego nie zostaje to zarejestrowane w statystykach. Istnieje wiele uzupełniających się źródeł, które mogą nam pomóc określić skalę wspomnianego problemu społecznego.

Punktem wyjścia są oficjalne statystyki policyjne ukazujące przemoc w rodzinie, oraz dane statystyczne medyczne. Socjologowie również prowadzą badania na tle społeczeństwa związane z przemocą w rodzinie, problem ten diagnozują z różnych perspektyw (Wójcik 2012). W 2011 roku został wprowadzony zintegrowany system pomocy i monitoringu rodzin, w których zgłaszano przypadki przemocy, potocznie nazwane Niebieskie Karty (Sasal 2017). Z najnowszych badań statystycznych na przestrzeni lat można zaobserwować ilość wypełnionych formularzy „Niebieska Karta” w poszczególnych latach od 2012 roku do 2020 roku, dane te zostały umieszczone poniżej w tabeli:

Tabela 1 Ilość wypełnionych formularzy

Rok	Liczba wypełnionych formularzy „Niebieska Karta-A”
2012	51 292
2013	61 047
2014	77 808
2015	75 495
2016	73 531
2017	75 662
2018	73 153
2019	74 313
2020	72 601

Źródło: Dane statystyczne, sprawozdania policyjne¹.

W roku 2012 wypełnionych zostało 51 292 formularzy Niebieskiej karty- A, natomiast rok później liczba wzrosła aż o prawie 10 tys. W 2014 roku ilość wypełnionych formularzy wyniosła 77 808. Tendencja powyżej 70 tys. utrzymuje się do roku 2020.

Dane na temat skali problemu krzywdzenia dzieci dostarcza m.in. *Ogólnopolska diagnoza skali i uwarunkowań problemu krzywdzenia dzieci* przeprowadzona w 2018 r. przez Fundację Dajemy Dzieciom Siłę. W ramach projektu finansowanego ze środków funduszu sprawiedliwości, którego koordynatorem jest minister sprawiedliwości. Wyniki badań wskazują, że największą grupą społeczną doświadczającą przemocy to dzieci/ młodzież w wieku 11-17 lat. Ponadto według tych badań zauważono, że kary fizyczne są najczęstszą formą przemocy wobec dzieci. Najczęstszą stosowaną karą przez rodziców jest przysłowiowy „klaps”, co potwierdzają badania m.in. Centrum Badania Opinii Społecznej. Najnowsze badania z 2019 roku pokazują, że aż 34% osób dorosłych dopuszcza się kar fizycznych wobec dzieci. 61% ankietowanych zgadza się z stwierdzeniem, że czasami występują sytuację, w których należy dziecku dać klapsa (Raport CBOS). Prof. Ewa Jarosz w swojej publikacji pt. „Bicie Dzieci...Czas z tym skończyć!” również ukazuje badania opinii publicznej dotyczącej aprobaty klapsów stosowanych wobec dziecka. Badania pokazują tendencję spadkową uznawania przez rodziców klapsów jako formy karania dziecka. Ponadto dzięki badaniom Pani profesor można zauważyć, iż większe przyzwolenie na kary cielesne jest wśród osób z niższym wykształceniem (Jarosz, Michalak 2018) Polska nie posiada jednolitego

¹ Formularz III/8, Sprawozdanie z podjętych przez policję działań wobec przemocy w rodzinie dotyczące procedury „Niebieskie Karty”, https://statystyka.policja.pl/st/wybrane-statystyki/przemoc-w-rodzinie/50863.Przemoc-w-rodzinie.html?fbclid=IwAR03IjjL-WY-gD7r_RiDBHT3KgnjvJYblh2NRWe1Bfjibw1QVh1qrqCQ7s (dostęp. 10.02.2021)

zintegrowanego planu działań na rzecz pomocy dzieciom na poziomie ogólnokrajowym, co podkreślił Rzecznik Praw Dziecka apelując do rządu polskiego o stworzenie i wdrożenie Narodowej Strategii na Rzecz Walki z Przemocą Wobec Dzieci (Podlewska i in. 2019).

Diagnozowanie przemocy fizycznej wobec dzieci w rodzinie

Właściwa i skrupulatna diagnoza pozwala na pozyskanie i opisanie dodatknych i ujemnych cech funkcjonowania rodziny. Ukazuje ona przeszkody oraz rezultaty działań w codziennej egzystencji rodziny jako grupy społecznej. Utrata kontroli nad agresywnym zachowaniem może wywołać przemoc. Nie mniej jednak są trzy podstawowe warunki, które decydują o przemocy:

- sprawca czuje się bezkarny, czym sam wyraża sobie zgodę na przemoc;
- przemoc realizuje potrzeby sprawcy;
- zachowanie to narusza dobro i prawa ofiary (Młyński 2012).

Rodzina to środowisko, składające się z filarów takich jak: bezpieczeństwo, godne warunki do życia i dorastania. Niedobór tych podstawowych fundamentów, na których powinna być tworzona relacja rodzinna może prowadzić do większych konsekwencji, ponieważ agresorami najczęściej okazują się osoby z najbliższego otoczenia. Generalnie twierdzi się, iż przemoc fizyczna to zjawisko nie tylko występujące w rodzinach patologicznych, ale też w różnych rodzinach. W omawianym zjawisku społecznym występują także mity. W artykule przywołałyśmy tylko kilka z nich. Pierwszym z nich jest to, że przemoc w rodzinie jest to „sprawa prywatna”. Osoba będąca świadkiem sytuacji przemocowej winna jest powiadomić odpowiednie służby społeczne, gdyż jest to przestępstwo. Drugim z nich jest stwierdzeniem, że „to był jednorazowy incydent, który nigdy się nie powtórzy”. Jednakże przemoc wobec członka rodziny nie jest pojedynczym przypadkiem. Mitem jest także, iż sprawcy przemocy działają pod wpływem alkoholu. Według raportu przeprowadzonego przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej z lat 2009- 2014 wynika, iż do 47% przypadków przemocy fizycznej przyczynia się alkohol, ale nie on jest wyzwalaczem pierwszej decyzji związanej z przemocą w rodzinie. Natomiast ponad 50% sytuacji przemocowych nie ma związku z alkoholem (Miedzik 2017).

Jedną z klasyfikacji przyczyn przemocy fizycznej wobec dziecka ukazuje nam Marek Borowski:

- dzieci niespełniające oczekiwań rodziców;

- dzieci nadpobudliwe, ruchliwe, sprawiające kłopoty w szkole;
- dzieci niechciane;
- dzieci niejadki, płaczliwe, marudne;
- problemy ekonomiczne;
- choroby i uzależnienia rodziców;
- rodzice żyjący w izolacji społecznej;
- kulturowe wzorce wychowania;
- braki w wykształceniu i wiedzy o problemach dziecka;
- doświadczenie przemocy w dzieciństwie (syndrom pokoleniowy)
- urodzenie dziecka przed uzyskaniem pełnoletności;
- posiadanie dzieci z różnymi partnerami;
- brak kontroli własnych zachowań;
- zaburzenie więzi między rodzicami;
- przekazywanie z pokolenia na pokolenie wzorce nadużyć seksualnych wobec dzieci;
- klimat przemocy i agresja w rodzinie (Borowski 2021).

M. Borowski ukazuje wiele czynników, które mogą mieć wpływ na agresję, a w późniejszym etapie na występowanie przemocy w rodzinie. Wielu socjologów skupia się na tym problemie społecznym, podczas analizy przyczyn powodujących występowanie tego zjawiska dewiacyjnego, tworząc różne klasyfikacje. W wielu przypadkach rodzice nie są przygotowani do rodzicielstwa, nie wiedzą również do takich placówek mogli by się zgłosić z prośbą o pomoc, co skutkuje złymi metodami wychowawczymi, a w następstwie krzywdzeniem dzieci.

Rodzice, którzy biją swoje dzieci bardzo często sami mają złe wspomnienia z okresu dzieciństwa np. byli świadkami przemocy między swoimi rodzicami, bądź sami byli osobami wobec których była stosowana przemoc. Przyczynia się do stosowania przemocy wobec swoich dzieci. Otóż osoby, które w dzieciństwie doświadczają tak niekorzystnych modeli zachowania mogą mieć nieodpowiedni rozwój co może skutkować zaburzeniami zachowania i osobowości.

Na stosowanie przemocy wobec dzieci wpływ ma także status socjoekonomiczny rodziny. W rodzinach o niższych zarobkach, bezrobociu częściej dochodzi do stosowania przemocy wobec dzieci, gdyż taka rodzina narażona jest na stres, który niejednokrotnie jest tłumiony poprzez używki. Pomimo, że w rodzinie o wyższym statusie społecznym rzadziej

stosuje się przemoc to nie należy utożsamiać jej z rodzinami o niskim statusie społecznym (Rode 2010). Dzieci, które są krzywdzone w dzieciństwie przez swoich rodziców, same są bardziej narażone na stosowanie przemocy wobec swoich dzieci.

Jedną z osób z poza kręgu rodziny, która najczęściej spotyka się z przemocą występującą w grupie społecznej jaką jest rodzina jest pracownik socjalny. Osoby doświadczające przemocy mogą uzyskać u niego wsparcie. Do jego głównych zadań należą zatrzymanie przemocy i zapewnienie bezpieczeństwa ofiarom. Proces pomocy udzielanej przez pracownika socjalnego wymaga jednak zaangażowania dwóch stron (osoby poszkodowanej). Mechanizm pomocy zawiera cztery etapy:

- diagnozę i rozpoznanie problemu;
- ocenę sytuacji klienta;
- interwencję;
- zakończenie i ewaluację (Wódcz 2007).

W diagnozie i rozpoznaniu problemu pozwala nam rodzinny wywiad środowiskowy, który jest oficjalnym dokumentem diagnostycznym stosowanym przez ośrodki pomocy społecznej w Polsce. Celem wywiadu środowiskowego jest ustalenie sytuacji osobistej, rodzinnej, dochodowej i majątkowej osoby (rodziny) ubiegającej się o pomoc. Dokument ten pozwala na uzyskanie szerokiej wiedzy o kliencie i jego codziennym funkcjonowaniu. Prowadząc rozmowę z klientem przedstawiciel ośrodka pomocy społecznej winien być nieobojętny na znaki, jakie otrzymuje od swojego rozmówcy. Ofiary przemocy zgłaszając się o pomoc do Ośrodka Pomocy Społecznej nie przyznają się, że są osobami, które doświadczają przemocy lub w ich domu występuje wyżej wymienione zjawisko. Przyczyną ich kontaktu mogą być np. problemy wychowawcze (Sasal 2017). Opinia obecnego stanu rzeczy powinna odbyć się wraz z klientem. Szczególną uwagę należy zwrócić na bezpieczeństwo ofiary przemocy. W tym przypadku czy występuje zagrożenie stanu zdrowia lub życia. Drugim aspektem, na który musimy zwrócić uwagę jest zweryfikowanie stabilności emocjonalnej klienta, jak również zrewidować, czy klient jest w stanie zapewnić sobie sam bezpieczeństwo (Młyński 2012).

Nieco inne będzie postępowanie, w przypadku gdy osobą pokrzywdzoną jest dziecko. Wyróżniamy dwa sposoby, w jaki można nabyć informację o krzywdzeniu dziecka w rodzinie. Pierwszy sposób to sytuacja kiedy dziecko z własnej inicjatywy sygnalizuje potrzebę rozmowy z osobą dorosłą z poza kręgu rodzinnego. Drugim sposobem będzie

inicjatywa pracownika socjalnego na przeprowadzenie takiej rozmowy z dzieckiem, w celu wybadania jego sytuacji rodzinnej, czy też społecznej, po wcześniejszych konsultacjach i sygnałach, które uzyskał np. z rozmowy z nauczycielami, czy też pedagogiem szkolnym itp. (Karasowska, Rymaszewska 2011). Jeśli to dziecko pokazuje nam sygnały do tego, że chce porozmawiać, wówczas pracownik socjalny musi zrealizować cele podczas takiej rozmowy. Jednym z głównych celów rozmowy będzie wsparcie emocjonalne i psychiczne dziecka. Nie można jednak zapomnieć, że rozmowa ma na celu przede wszystkim zebranie informacji, które pomogą w zaplanowaniu interwencji, ale też mogą być dowodem np. w sprawie karnej czy rodzinnej. I wreszcie zaoferowanie dziecku konkretnej pomocy (Karasowska, Rymaszewska 2011).

Niejednokrotnie zdarza się, że osobą zgłaszającą przemoc jest członek rodziny, nie zamieszkujący tego samego gospodarstwa domowego, jak również sąsiedzi z najbliższego otoczenia. Świadkowie tych zachowań dewiacyjnych mają prawo wezwać policję, co skutkuje rozpoczęciem interwencji kryzysowej. Policjant wezwany na miejsce zdarzenia wedle nowelizacji z dnia 30 listopada 2020 rok, ustawy z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie ma prawo nakazać sprawcy przemocy o natychmiastowe wyprowadzenie się z lokalu (Ustawa o przeciwdziałaniu 2020).

Przedstawiciel ośrodka pomocy społecznej, który dostał zgłoszenie jest zobligowany do natychmiastowego udzielenia pomocy jednostce lub rodzinie, nawet jeśli osoba pokrzywdzona do tej pory nie korzystała z usług pomocy społecznej, oraz bez względu na posiadany dochód. Za każdym razem pracownik socjalny winien jest niezwłocznie przyjąć zgłoszenie oraz skierować się na miejsce zdarzenia, aby móc zaistniały problem zdiagnozować (Ustawa o pomocy społecznej 2009). Duże znaczenie podczas podejmowania działań profilaktycznych, interwencyjnych i terapeutycznych ma specyfika danej rodziny oraz okres rozwojowy, w którym osoba pokrzywdzona doświadczyła przemocy (Łagoda 2017). Najważniejszą perspektywą w momencie występowania przemocy w rodzinie jest zapewnienie dziecku bezpieczeństwa, w tym celu warto znaleźć sojusznika, który w domu będzie ochraniał niepełnoletniego. Takim sojusznikiem może być jeden z rodziców, który nie używa przemocy, jego stanowisko jest bierne w stosunku do osoby poszkodowanej jak również sprawcy. W częstych przypadkach sam takiej przemocy doświadcza. W sytuacji gdy bezpieczeństwo dziecka jest zagrożone, kiedy oboje z rodziców są zagrożeniem dla osoby niepełnoletniej nad którą stanowią pieczę, istnieje konieczność zawiadomienia sądu

rodzinnego. Jeśli wymaga tego potrzeba należy umieścić dziecko w rodzinie zastępczej lub w placówce opiekuńczo-wychowawczej. Dziecko zostaje umieszczone w placówce z pomocą policji (Ustawa o wspieraniu rodziny 2011). Kolejnym punktem w interwencji kryzysowej jest konfrontacja rodziców z faktami, które pracownik socjalny uzyskał na podstawie własnych obserwacji lub uzyskanych od innych osób, rodzice dziecka krzywdzonego muszą zauważyć szkody jakie wyrządzają. Istotną rolą pracownika socjalnego jest zaoferowanie pomocy, ponieważ przyczyną dysfunkcyjnych zachowań rodziców mogą być problemy, których nie są w stanie sami rozwiązać.

W przypadku, kiedy do problemu w rodzinie konieczna jest interwencja zewnętrznych jednostek np. policji pracownik socjalny powinien poinformować o tym rodziców z myślą, że w ten sposób okazuje szansę na zmianę zachowania rodziców/ opiekunów dziecka. Następnym elementem, który warto wdrożyć w interwencję kryzysową jest zawarcie kontraktu socjalnego z rodzicami. Podczas prowadzenia takiej rozmowy interwencyjnej pracownik socjalny winien jest zachowania neutralnej postawy, a już na pewno nie może pozwolić sobie na osądzanie klienta, w tym wypadku rodziców, ponieważ najważniejszym celem jest dobro dziecka (Karasowska, Rymaszewska 2011)

Po zakończonej interwencji mamy do czynienia z ewaluacją ex-post, co oznacza nic innego jak skoncentrowanie się na wynikach osiągniętych dzięki wdrożonemu planu pomocy. Zawiera ona badania i ocenę skuteczności, wydajności pomocy, oraz wykorzystanych w tym celu środków z praktycznego punktu widzenia. W ewaluacji ex-post najważniejszym stawianym pytaniem jest: „W jakim stopniu udało się osiągnąć założony cel?” oraz sukcesy i ograniczenia interwencji (Olejniczak 2008).

Konsekwencje psychofizyczne i społeczne zjawiska przemocy fizycznej w stosunku do dziecka w rodzinie

Wychowanie dziecka w rodzinie, w której występują różnego rodzaju dysfunkcje prowadzi do powstania niewłaściwych skutków, których nie da się w pełni zlikwidować. Niezbędna jest więc pomoc specjalistów, by móc takie konsekwencje wytłumaczyć. Trudne sytuacje, w których dziecko dorastało mają wpływ na jego funkcjonowanie w późniejszym życiu. Niewłaściwe wydarzenia, których dziecko doznało utrudniają w prawidłowym rozwoju (Łagoda 2017). Niejednokrotnie dziecko jest niewłaściwie traktowane przez swoich rodziców tylko dlatego, że rodzic ma gorszy dzień. Rodzic agresywny, wyładowuje się fizycznie na

swoim dziecku podczas odczuwania negatywnych emocji, nie zdając sobie sprawy z późniejszych konsekwencji dorastającego dziecka. Często rodzice bijący swoje dzieci powielają zachowania swoich rodziców- tyranów. Bowiem posiadają oni sami braki w wychowaniu, zwłaszcza te emocjonalne. Często rodzic używający siły fizycznej znęca się nad swoim dzieckiem, jednocześnie będąc złym na swoich własnych rodziców za przekazanie takich wzorców (Forward 1992). Dziecko nad którym rodzic znęca się fizycznie bardzo często posiada niższy poziom samooceny; czuje się gorsze, odrzucone, nie kochane; wydaje się mu, że zasłużył sobie na takie traktowanie; próbuje zataić fakt złego traktowania oraz odczuwa poczucie winy (Soriano 2002). Rodzina i szkoła to najważniejsze środowiska zaangażowane w proces kształtowania społecznego dziecka. Dzieci krzywdzone fizycznie będą odczuwać konsekwencje złego traktowania przez swoich rodziców w przyszłości. Jak twierdzi Anette Engfer pierwszą reakcją dziecka na przemoc jest poczucie odrzucenia, które w dalszej fazie może doprowadzić do zaburzenia osobowości, lub powodować wzrost poczucia leku lub nerwicy (Kliś 2014). Młodzież dotknięta przemocą musi zmagać się z barierami oraz problemami w nawiązywaniu kontaktów z innymi ludźmi. Przyczyną tego jest fakt, iż zostały one w przeszłości skrzywdzone przez osoby, którym ufały. Wiąże się to z tym, że ciężko będzie im skompensować braki w bliskości z najbliższym otoczeniem (Pospiszyl 1994). Psychika adolescenta, który dorastał w rodzinie, gdzie występowała przemoc jest bardzo słaba, nastolatki pozostają w głowie obrazy trudnej przeszłości, co powoduje w życiu młodego człowieka ciągłe napięcie i stres, czego następstwem jest zamknięcie się w sobie oraz trudności związane z podejmowaniem trudnych decyzji (Pospiszyl 1994). Ray Helfer wskazuje, że jeśli jednostka wychowuje się w atmosferze agresji i przemocy to ma ona podstawowe braki socjalizacyjne oraz zaburzenia dotyczące poczucia własnej tożsamości.

Adolescenci mogą szukać wsparcia psychologicznego, prawnego, czy socjalnego. W Polsce tworzone są grupy wsparcia dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie. Warto również zaznaczyć, że Polska to kraj w głównej mierze składający się z organizacji pozarządowych. Coraz więcej wspomnianych instytucji zajmuje się kwestią przemocy fizycznej, dobrym przykładem jest np. Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę, która powstała na początku lat 90-tych. Szybką pomoc doraźną ofiary przemocy mogą uzyskać w Stowarzyszeniu na Rzecz Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie „Niebieska Linia”.

Zarówno samorządy gmin, jak i miast mają obowiązek publikowania listy placówek, gdzie osoby pokrzywdzone mogą uzyskać pomoc (Pospiszyl 1994).

Zakończenie

Okres dzieciństwa, a następnie dojrzewania to dwa przełomowe momenty w życiu jednostki, ponieważ to właśnie wtedy kształtuje się osobowość, style zachowania, czy też emocjonalność. Polskie prawo oraz etapy pomocy osobie poszkodowanej powinny być cały czas doprecyzowywane, w taki sposób, aby sprawca nie czuł się bezkarny, a ofiara mogła liczyć na pomoc. Zjawisko przemocy w rodzinie ma uwarunkowania na wielu płaszczyznach, co wymaga zainteresowania profesjonalistów z różnych dziedzin. Rodzina może liczyć na pomoc grupy roboczej, w której w skład wchodzi m.in. policjant, pracownik socjalny, pedagog szkolny i psycholog. Skład takiej grupy powoływany jest przez przewodniczącego zespołu interdyscyplinarnego. Grupy robocze skupiają się przede wszystkim na opracowaniu i realizacji planu pomocy ze szczególnym uwzględnieniem, iż każdy przypadek wymaga indywidualnego podejścia. Mają one za zadanie także monitorować sytuację rodzin w których dochodzi lub dochodzić może do przemocy.

Warto również nawiązać, że wychodząc naprzeciw zjawisku przemocy wśród dzieci Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę kilka lat temu utworzyła kampanię społeczną GADKI. Ma ona na celu pokazanie najmłodszym jak zadbać o swoje bezpieczeństwo (<https://swps.pl>). Istnieje również możliwość skorzystania przez najmłodszych z telefonu zaufania, który prowadzony jest przez Fundację Dajemy Dzieciom Siłę. Wszelkie odbywające się rozmowy są poufne i anonimowe. Infolinia ta jest czynna całą dobę.

Ponadto jest wiele fundacji oferujących profesjonalną pomoc dzieciom krzywdzonym w Polsce „Fundacja Kidprotect.pl”, „Fundacja Pomocy Dzieciom - Ofiarom Gwałtu i Przemocy”, „Fundacja Mederi”, „Fundacja Przyjaciółka”, „Fundacja Świętego Mikołaja”, „Stowarzyszenie Aslan”, „Stowarzyszenie dla Dzieci i Młodzieży Szansa”, „Stowarzyszenie OPTA”, „Towarzystwo Nasz Dom”, „Komitet Ochrony Praw Dziecka” (Sosnowska 2018).

Powyższy artykuł miał na celu ukazanie jak ważnym i kluczowym elementem w życiu człowieka jest etap dzieciństwa, w którym brak jest jakichkolwiek patologii społecznych. Okres ten ukształtuje dalsze życie jednostki, co ukazuje nam, iż społeczeństwo powinno być uświadamiane i wyczulone na istotę problemu jakim jest przemoc.

Bibliografia

Literatura :

- Badura- Madej W., Dobrzyńska- Masterhazy A., 2020, *Przemoc w rodzinie. Interwencja kryzysowa i psychoterapia*, wyd. Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków
- Forward S., *Toksyczni rodzice*, 1992, Wyd. Jacek Santorski& CO Agencja Wydawnicza, Warszawa
- Helios J., W. Jedlecka, 2017, *Współczesne oblicza przemocy. Zagadnienia wybrane*, wyd. Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław, s. 31-32
- Jarosz E., 2009, *Ochrona dzieci przed krzywdzeniem. Perspektywa globalna i lokalna*, wyd. Uniwersytetu Śląskiego, Katowice
- Jarosz E., 2018, *Postawy wobec przemocy w wychowaniu- czy dobra zmiana?*, Raport Rzecznika Praw Dziecka, Warszawa
- Jarosz E., 1998, *Przemoc wobec dzieci. Reakcje środowisk szkolnych*, wyd. Uniwersytetu Śląskiego, Katowice
- Jarosz E., Michalak M., 2018, *Bicie dzieci...Czas z tym skończyć! Kontestacja kar cielesnych we współczesnym świecie*, wyd. Rzecznik Praw Dziecka, Warszawa
- Karasowska A., Rymaszewska G., 2011, *Jak rozmawiać z dzieckiem i rodzicami o krzywdzeniu?*, [W:] Zmarzlik J., *Przemoc w rodzinie wobec dziecka. Procedury interwencyjne w szkole*, wyd. ORE, Warszawa
- Kliś M., 2014, *Przemoc rodzinna wobec dziecka*, Wyd. Oficyna Wydawnicza AFM, Kraków
- Lewicka- Zelent A., Trojanowska E., 2017, *Rodzina z problemem przemocy. Podejście interdyscyplinarne*, [W:] Lewicka- Zelent A.(red.), *Przemoc rodzinna, aspekty psychologiczne, pedagogiczne i prawne*, wyd. DIFIN, Warszawa
- Łagoda A., 2017, *Rodzina z problemem przemocy jako rodzina problemowa- konsekwencje zjawiska oraz kierunki działań terapeutycznych i pomocowych*, [W:] Wirkus Ł. I Kozłowski P., *Pomoc w rodzinie-ujęcie interdyscyplinarne*, wyd. IMPULS, Kraków
- Michalska K., Jaszczak- Kuźmińska D., 2010, *Przemoc w rodzinie*, [W:] Jaszczak- Kuźmińska D, Michalska K. (red.), *Przemoc w rodzinie wobec osób starszych i niepełnosprawnych. Poradnik dla pracowników pierwszego kontaktu*, wyd. PARPAMEDIA, Warszawa
- Miedzik M., 2017, *Diagnoza zjawiska przemocy i możliwości uzyskania pomocy w sytuacji doświadczania przemocy w percepcji dzieci i młodzieży*, Wyd. Norway grants, Warszawa
- Młyński J., 2012, *Przemoc w rodzinie – skala zjawiska, ofiary przemocy i formy pomocy pracowników socjalnych*, „Studia Socialia Cracoviensia”, nr 2, Warszawa
- Olejniczak K., 2008, *Wprowadzenie do zagadnień ewaluacji*, [W:] Olejniczak K., Kozak M., Ledzion B., *Teoria i praktyka ewaluacji interwencji publicznych, podręcznik akademicki*, wyd. Wydawnictwo Akademickie i Profesjonalne, Warszawa
- Podlewska J., Szredzińska R., Włodarczyk J., 2019, *Analiza Polskiego Systemu Ochrony Dzieci Przed Krzywdzeniem*, Wyd. Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę, Warszawa
- Pospiszyl I., 1994, *Przemoc w rodzinie*, Wydawnictwo Szkole i Pedagogiczne, Warszawa

- Rode D., 2010, *Psychologiczne uwarunkowania przemocy w rodzinie. Charakterystyka sprawców*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice
- Sajkowska M., Szymańczak J., 2009, *Dzieci- ofiary przemocy. Skala i charakter zjawiska. Potrzeba interwencji*, „Polityka społeczna” nr. 9, Warszawa
- Sasal H., 2007, „*Niebieskie karty*” *Dawniej i dziś*, Niebieska linia nr. 1, Warszawa
- Siejak A., 2016, „*Kocham. Nie biję*”? *Przemoc wobec dzieci w dyskursie publicznym*, Wyd. Biuro Rzecznika Praw Dziecka, Warszawa
- Soriano A., 2002, *Przemoc wobec dzieci*, Wyd. eSPe, Kraków
- Sosnowska E., 2018, *System pomocy dzieciom krzywdzonym*, Prace naukowe AJD, Częstochowa
- Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2009 r., nr 175, poz. 1362)
- Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2019 r. poz. 1111, 924 i 1818)
- Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2020 r. poz. 218; zm.: Dz. U. z 2020 r. poz. 956).
- WHO, 1999, Report on Consultation on Child Abuse Prevention. Genewa: World Health Organisation,
- Wódcz K., 2007, *Praca socjalna wobec współczesnych problemów społecznych*, Wyd. AKAPIT Wydawnictwo edukacyjne, Toruń
- Wójcik S., 2012, *Przemoc fizyczna wobec dzieci*, Dziecko krzywdzone nr. 2, Gdańsk

Netografia:

- Formularz III/8, Sprawozdanie z podjętych przez policję działań wobec przemocy w rodzinie dotyczące procedury „*Niebieskie Karty*”, https://statystyka.policja.pl/st/wybrane-statystyki/przemoc-w-rodzinie/50863,Przemoc-w-rodzinie.html?fbclid=IwAR03IjjL-WY-gD7r_RiDBHT3KgnjvJYblh2NRWe1Bfjibw1QVh1qrqCQ7s (dostęp. 10.02.2021)
- Badania CBOS dotyczące stosowania przemocy wobec dzieci przez rodziców, <https://ostrzegamy.online/cbos-34-proc-doroslych-dopuszcza-sie-kar-fizycznych-wobec-dzieci/?fbclid=IwAR2dhFI324OOII0RZ5zNZTaKJxwpmfRFyHzXQ9b-ke0Nlqs9OYvNxmztZrs>, (dostęp 02.06.2021)
- Borowski M., *Przemoc w rodzinie*, <http://www.korzan.edu.pl/konferencja/referaty/borowski.pdf>, (dostęp 15.02.2021)
- Co może zrobić dziecko, które doświadcza przemocy? <https://swps.pl/strefa-psyche/blog/relacje/20853-przemoc-wobec-dzieci-jak-pomoc?dt=1622823522929>